

Den positivistiske Mission i Sverig.

Af Dr. **Cl. Wilkens.**

- Framställning öfver den positive anden. Af Auguste Comte. Öfversättning af Anton Nyström.
- Positivistisk Kalender eller Tablå öfver mensklighetens utveckling. Af Auguste Comte. Utgifven af Dr. A. Nyström. 1875.
- Dr. A. Nyström: Den gamla tiden inför den nya. Positivistiska Dialoger.
- Positivistisk Andaktsbok. Hymner och språk samlade og öfversedda af Dr. A. Nyström.
- Dr. A. Nyström: Om sinnesrubbing och människans förmöga at motverka dette sjukdomstilstand.
- Gyldene ord ur mensklighetens almäna religion samlade och utgifna af Anton Nyström.
- Samhälliga tidsfrågor. En följd af folkskrifter af Anton Nyström.
1. Kapitalets och arbetets problem.
- Dr. Anton Nyström: Positivismen. En systematisk framställning af denna lära, jemte en biografi öfver dess grundläggare. Stockholm. Positivistiska missions förlag. 1879.
- Samhälliga tidsfrågor. 2. Arbetarnes deltagende i vår tids kultur. 1880.
- do. 3. Den allmänna rösträtten. 1880.
- do. 4. Arbetareinstitut som medel för upplysning och sedlighet.
- do. 5. Om läseri och sinnesrubbing. 1880.
- Religionens väsende och mensklighetsbegreppet af Aug. Comte. Öfversättning af L. N.
- Den positivistiske budbäraren. Organ för samhälliga meddelanden.

En hel Literatur! Og en Literatur, der unægtelig ved første Øjekast gjør et noget fremmed og forvirrende Indtryk. Oversættelser af comteske Skrifter, baade af saadanne, der som «Discours sur l'esprit positif» giver et ganske godt Indblik i Positivismen, og af saadanne, der

mere ere et Udtryk for en kombinerende Fantasi, som den positivistiske Kalender; et stort og alvorligt filosofisk Arbejde, som Dr. Nyströms Fremstilling af Positivismen og dens Udviklingsgang ved Siden af smaa Pjecer som «Gyldene ord» med 10 nye Bud, hvoraf 6 af Aug. Comte og 4 af med. Dr. Nyström; socialøkonomiske Pjecer om Kapital og Arbejde, Arbejderinstitut osv. Arm i Arm med en positivistisk Andagtsbog; og midt imellem alt dette: «Om sinnesrubning» af Anton Nyström. Det koster ligefrem Møje at finde Rede i dette Virvar, saa meget mere, som Bøgerne end ikke bære Aarstalsangivelse. Det er først ved et omhyggeligt komparativt Studium af Literaturangivelserne paa Omslagene, at man kommer under Vejr med, i hvilken Orden de ere udgivne. Saa begynder det imidlertid at dages; man faar atter Anledning til at værdsætte Tidens Betydning for al menneskelig Udvikling. Thi ved blot at følge den, vil man faa et Billede af Udviklingsgangen i denne Literatur, og den viser sig da at være ikke uden Interesse. Vi møde paa én Gang et Billede af en interessant Form for Arbejderbevægelsen og af en sædelig-religiøs Bevægelse. Hvad Hr. Nyström vil, er ikke saa meget Indførelsen af Positivismen til en Fornyelse af den videnskabelige Aand og Løsrivelse fra den bostrømske Filosofi; han vil nytte Positivismen i social Henseende til en Hævelse af Arbejderstanden i intellektuel, sædelig og religiøs Henseende. Hans Virksomhed er en Mission, der i Comte ser sin Profet. Derfor vrimler det af korte, kjærnefulde Slagord: Lev for andre, læg Kjærligheden til Grund, hav Ordenen til Støtte, se Fremskridtet som Maal. Det er en social-religiøs Bevægelse, af konservativ-radikal Natur, til Fornyelse ikke blot af Intelligensen, men ogsaa af Hjærtet,

med Menneskeheden til Gud, med den social-sædelige Følelse som besjælende Aand, med en social-aandelig Reformation til Maal.

Benytte vi Tiden som Fører, viser Udviklingsgangen aig at være denne: 1875 indfører Dr. Nyström Comte i den svenske Literatur ved en Oversættelse af hans Skrift fra 1844: «Discours sur l'esprit positif» og af hans positivistiske Kalender, i hvilken han i Overensstemmelse med sin nye Menneskeheds Religion og den dertil svarende Kultus efter Katholicismens Helgen-Mønster har benævnet Maaneder, Uger og Dage efter Menneskeheds allerstørste, største og store Mænd. Samme Aar udgiver Dr. N. en positivistisk Andagtsbog, der er samlet efter den just ikke synderlig originale Idé, at man tager Hymner, Sange, Salmer og bevingede Ord fra andre Religioner og ændrer dem «positivistisk» ved at ombytte Ordet Gud med Udtrykkene: «det evige», «ophøjede Menneskehed», «højeste Væsen» osv., og til nærmere Redegjørelse af Nødvendigheden af den nye Religion, der bedre skal svare til den nye Tids Aand, udgiver han sin Dialog: «Om den gamla tiden inför den nya».

Dette Valg af comteske Skrifter og de dertil svarende originale Bestræbelser ere betegnende for Dr. N.s Stilling til og for den Form af Positivismen, han med umiskjendelig Flid og Energi har søgt at indføre i Sverig. Comtes Positivismen deler sig som bekjendt i to Afsnit, en videnskabelig og en religiøs, mellem hvilke Grænsen er betegnet ved et stort Følelsesgjenembrud i hans Liv, i hvilket et platonisk Forhold til en ædel Dame, Mme de Vaux, en truende Opløsning af Sindets Ligevægt og tidligere fra hans Ungdoms Forhold til St. Simonismen stammende gjærende Tanker danne Grundbestandelene,

eller Aand, vide vi ikke. Det fænomenale og relative, Den videnskabelige Positivisme er særlig betegnet ved 1. Comtes historisk-filosofiske Opfattelse af de tre Hovedtrin, som Menneskeheden efterhaanden gennemløber: det theologiske, der lægger overnaturlige Viljesbestemmelser til Grund for Fænomenerne, det metafysiske, der ser dem bestemte ved iboende ideelle Væsenheder, Entiteter, og det positive, der strengt holder sig til Kjendsgjæringer; 2. hans deraf følgende Nægtelse af al Metafysik; 3. hans Hævdelse af den naturvidenskabelig-induktive Methode med Forkastelse af alle Formaalsårsager som den eneste strengt videnskabelige, og 4. hans dertil svarende Opfattelse af Filosofien som væsenlig indskrænket til at være en Klassifikation af Videnskaberne. Som Naturforskeren siger: vi have kun med Kjendsgjæringerne og deres Forhold at gjøre, vi kunne bestemme Iltens Fænomen og dens Forhold til andre Stoffer, men hvad Iltens Væsen er, vide vi ikke, -- saaledes Comte. Kun Kjendsgjæringer og de almindelige Former for deres Samværen og Paahinandenfølgen, α : det relative, betingede, kjendsgjærnelige, ω : positive er til for os. Om det absolute, de sidste Aarsager og Grunde, hvorfra eller hvorfor, vide vi intet og kunne intet vide; det ligger udenfor al menneskelig Erkjendelse; Metafysikens Entiteter eller Væsenheder bagved Fænomenerne ere Fantasier, som det theologiske Stadiums Viljer. Filosofien bliver da en Classification des sciences, en Videnskabernes Encyclopædi, ordnet efter den Regel, at man gaar fra det simple, elementære, tilgrundliggende, til det mere complicerede: Matematik, Astronomi, Fysik, Kemi, Biologi og Sociologi, det er Rækkefølgen. Materialismen og Idealismen ere lige absurde, idet de tale absolut om noget, hvorm intet kan vides; om Tilværelsen i sin inderste Grund er Materie

Lovene i Mellembestemmelsernes Rige, er Videnskabens Gjenstand; alt andet Fantasier af et nu overlevet Aandsstandpunkt. Det er denne Form af Positivismen, der har vundet en betydelig Indflydelse i den nyere Tid, som i Frankrig i Littré havde sin begejstrede Discipel og som i England har udøvet en saa stor Indflydelse paa Mill, Buckle og andre. Men fordi vi videnskabelig kun kunne erkjende det relative, deraf følger jo ikke, at det absolute ikke er, ja Herbert Spencer slutter endog: deraf følger, at det maa være. Og fordi Videnskaben ikke kan sige os noget om det absolute Natur, deraf følger jo ikke, at Mennesket, der i sit indre møder en Værdibestemmelsernes Verden, Idealer om det gode, skønne og sande, kan slaa sig til Ro ved hint relative og leve paa det, og ikke skulde søge at fuldstændiggjøre det relatives Verden ved Livsværdi-Hypotheser om det absolute. En Grundanskuelse af Gud og Menneskets Forhold til Gud vil Mennesket føle en naturlig Trang til at uddanne, netop fordi Videnskaben kun giver ham et Brudstykke, intet véd om det sidste hvorfra og hvorhen og ikke kan følge ham hinsides Graven, men denne Grundanskuelse maa da her, hvor ikke Objektiviteten, Nødvendigheden og Loven, men Subjektiviteten, den inderlige Hengivelse er Sandheden, faa det dybeste individuelle Præg. Medens nu enkelte Positivister, vi kunne kalde dem Positivismens Venstre, føle sig tilfredse med det relative og ogsaa af og til tage dette for selve det absolute, standsede Comte efter sin Livsførelse ikke her. Han udtænkte en egen Religion, hvis Gud var Menneskeheden, med en egen aandelig Magt, en egen Kalender, Sacramenter osv. og udkastede et Billede af en hel human-religiøs Kultus. Medens de allerfleste Positivister videnskabelig ere standsede ved Comtes første Fase og have fastholdt den

andens individuelt-subjektive Karakter, gaar Nyström med gennem tykt og tyndt og optræder som en begejstret Apostel for hele Comte. Derfra den gennemgaaende almen-religiøse Strømning, det missionsagtige, der er ejendommelig for denne Form af Arbejderbevægelsen, en Form, der muligvis kan vinde særlig Anklang hos en Arbejderstand som den svenske, hvis Arbejderstriker foregaar i en Stilhed og Tavshed, der kun afbrydes af Salme-sangens alvorlige Toner. (vide Sundsvallsstrejken).

Det er ogsaa dette Forhold til Comte, der bærer Dr. N.s store Fremstilling af Positivismen (486 S.), der sammen med de to smaa Pjecer: «Gyldene Ord» og «Kapitalens og Arbejdets Problem» udkom 1879. Fraset den uretfærdige Bitterhed, som N. nærer mod dem, der ikke tage Comte med Hud og Haar, hvad der bringer ham til noget saa kuriøst, som at beskylde Comtes første Fases beskedne og af lutter Trofasthed ofte uselvstændige Discipel Littré for Hovmod, og fraset hans Fremstilling af Metafysiken, der ikke forekommer mig at være af synd-erligt Værd, kan det ikke nægtes, at man i det Hele læser denne Bog med Respekt for den Alvor, Kjærlighed og Dygtighed, hvormed Comte her er fremstillet. Den hviler paa et grundigt Studium af Comte, Fremstillingen er klar og anskuelig, i Afsnittet om Videnskabernes Klassifikation er der taget et om dygtige Kundskaber vidnende Hensyn til de Fremskridt, Videnskaben har gjort siden Comtes Dage, de Spirer til Positivismens anden Fase, der findes i den første, ere fortræffelig paaviste, et organisk Helheds-billede er naaet, og Nyström har Ret i, at der ikke er en saadan Modsætning mellem Comtes første og hans anden Fase, at Positivismens Venstre har Grund til i den sidste kun at se en sindsforvirret Mands Udgydelser. Det var

uden Tvivl noget andet: en alvorlig Aands Trang til et religiøst Element, en positiv Aands Protest mod Tidens Egoisme og en Kritik, der kun opløser uden at sætte noget i Stedet. Men den Maade, hvorpaa dette religiøst udførtes, var rent subjektiv og i mange Henseender besynderlig, og der hører en glødende Discipels hele Naivitet til i denne individuelle Religion at se den nye universelle. Imidlertid er denne Nyströms Bog et fortjenstfuldt Skrift, men en nærmere Redegjørelse af det vil ligge udenfor nærværende Tidsskrifts Ramme.

Hvad der derimod særlig kan interessere Tidsskriftets Læsere, er den Form for Arbejderbevægelsen, Dr. Nyström paa Positivismens Basis har søgt at indføre i Sverige, — med hvor stort Held kan ikke ses af «Budbringeren». Hvad der karakteriserer den, er ikke nye Tanker eller Forslag til Arbejderspørgsmaalets «Løsning», og det forekommer mig ogsaa, at Dr. N. her lider af en lignende Mangel som Comte: af Mangel paa det nøje Kjendskab til de sociale og økonomiske Kræfter og Bevægelser, der alene gjør det muligt at naa dybere til Grunden af de sociale Problemer. Hvad der derimod er ejendommelig for Bevægelsen, er en hel ny Aand, som man visselig gjerne vilde ønske enhver Arbejderbevægelse ledet i, men som unægtelig lider af den Skavank, at den for at virke praktisk gavnlig for Arbejderne forudsætter, at alle andre Stænder ledes af den samme Aand.

Det synes atter at være Comte, særlig hans Opfattelse af Arbejderklassen som det foryngende Element i den positivistiske Tidsalder og som det, der skal være særlig modtagelig for Positivismen, der har ført Nyström, som ogsaa har følt sig frastødt af Upsalafilosofiens golde Metafysik, ind paa Arbejderbevægelsen. Sund Sans mener

Comte, findes i renere og rigere Maal hos de legemlige Arbejdere, netop paa Grund af deres Mangel paa skola-
stisk-metafysisk Opdragelse, som gjør dem mindre til-
gjængelige for løse og sofistiske Vaner. Det er Filosoferne og Arbejderne, der skulle slaa sig sammen til Indførelse af den nye Tid. «Thi medens de højere Stænder, netop paa Grund af deres Formue og Stilling, ere optagne af urolige Sorger, som ikke forunde dem nogen intellektuel og moralsk Ro, saa have netop Tænkere og Arbejdere paa Grund af deres fælles Frigjørelse fra Om-
sorgen for Kapitalens Anvendelse og deres naturlige regelbundne Liv, den Ro og Hvile, som gjør dem særlig modtagelige for Intelligensens og Hjærtets Udvikling». «Medens den theologiske Filosofi kun passer for de højere Stænder, hvis politiske Overvægt den stræber hen imod at forevige, ligesom den metafysiske Filosofi særlig vender sig til Mellemlassen, hvis Ærelyst den ægger, vil den positive Filosofi ogsaa ved sin Forbindelse med det industrielle Tankesæt netop særlig egne sig for Arbejderne», og «i Korthed udtalt er en moralsk Opdragelse og et regelbundet Arbejde Proletariatets sociale Program». Det er ogsaa disse Ideer, der besjæler Nyström. Det positivistiske Samfund, erklærer han, «fremviser en Virksomhed, som er væsenligen moralsk og intellektuel og som blot theoretisk, ej praktisk berører Politiken». «Positivismen mener, at den virkelige Gjenfødelse hos Individet og Samfundet nu skal foregaa paa Grundlag af et sandt videnskabeligt Læresystem, som ordner Livet i Overensstemmelse med fundne Love — fysiske, intellektuelle, sociale og moralske —, at Samfundsinstitutionerne skulle grundes paa en Omorganisation af Meninger og Sæder, og at Politiken skal underordnes under Moralen». I «Kapital

og Arbejde» tager han Ordet for en Organisation, der stemmer overens med den foregaaende Kultur og vore nu gjældende Samfundsforhold, og han lægger Vægt paa, at Opdragelse og Forstandsoplysning maa accentueres i samme Grad som Ejendoms- og Arbejds-Forhold; «Løsningen af det almindelige sociale Problem vil med ét Ord blive experimentielt og revolutionært eller rationelt og fredeligt, eftersom Arbejdets Organisation gaar forud for eller følger efter Opdragelsens Organisation». Derfor kræver Positivismen moralske Midler fremfor Kommunismens politiske. Medens den er enig med Kommunismen og Socialismen i Tanken om Ejendommens sociale Natur, ser Dr. Nyström forøvrigt kun i disse Former en Mis-kjendelse af «de økonomiske Naturlove» og drister sig endogsaa til at antage, at Positivismen af historiske og sociale Grunde lærer, at intet industrielt Arbejde virksomt kan finde Sted uden Bibeholdelse af den gamle Organisation af Kapitalister og Arbejdere — noget, som Positivismen ganske vist ikke lærer, idet den har et saadant Blik for Samfundets ganske vist langsomme modificerlige Natur, at den ikke giver sig af med hverken at tale absolut eller at profetere. Hvad der derimod skal gøres for Arbejderne er: deres Levofod skal hæves gennem deres intellektuelle-moralske Hævelse, Besiddelse af eget Hus, Nedsættelse af Arbejdstimer (til c. 8 eller 9), fast Arbejde, fast Løn, fri Sygepleje, fri Undervisning, frit Bibliothek. For nogle af disse Krav kan der virkes indenfor den frie Konkurrencens System, men det ses ikke, hvorledes saa væsentlige Krav som fast Arbejde og fast Løn skulle kunne realiseres under denne Arbejdsordning; og dog opstiller den «positivistiske Reformforening» iblandt de Formaal, for hvilke den vil virke, ogsaa «Frihandel».

(De øvrige ändemål ere: sand Oplysning, Bekæmpelse af Fordomme, forbedret Undervisning, fuldstændig Religionsfrihed, almindelig Valgret, Militarismens Begrænsning, international Fred, direkte Beskatning). Man faar unægtelig Indtrykket af, at Dr. N. ved Siden af sit grundige Studium af Comte kun er naaet til at læse et lille Manchester-Grundrids af Økonomien og i dette har fundet nogle «Naturlove», som han endnu ikke har kunnet smelte organisk sammen med Positivismen. Ogsaa den theoretiske Naivitet at opstille direkte Beskatning som et af Foreningens Formaal, saalænge Menneskene dog ere saaledes beskafne, at de holde mere af at sidde og betale indirekte Skatter fra Morgen til Aften end direkte at aabne Pungen, vidner om, at Dr. N. ikke er kommen synderlig dybt ind i social-økonomiske Overvejelser. Men det er jo ogsaa væsenlig ad moralsk Vej, at han vil Forsoning af Kapital og Arbejde. Dog hævder han Striken som et naturligt og ærligt Kamp-Middel fra Arbejdernes Side, og bemærker meget træffende i Anledning af Sundsvallsstriken: «Naar man hører, at enkelte ansaa det for at have været fuldstændig berettiget ved Militærmagt at underkue Arbejdernes samlede Optræden til Forbedring af deres knappe Vilkaar, maa man spørge, hvorfor man da ikke anvendte Militærmagt mod de nordlandske Savværksejerere, da de, uden at konferere med Arbejderne, traf fælles Overenskomst om paa samme Dag at nedsætte Lønnen, (under Forhold, da Arbejderne ikke kunde faa bedre Vilkaar ved at søge andetsteds hen) og saaledes ogsaa gjorde en Slags Strike?»

Resultatet af sin Undersøgelse af Kapitalens og Arbejdets Problem sammentrænger Dr. N. i de Ord: ved at sprede den videnskabelige Oplysning til alle Samfundslag,

ved at tilegne os en levende Religion og en human fordomsfri Samfundslære, ved af alle Kræfter at virke for Industriens og Fredens evige Rige, i hvis Begyndelse vi nu befinde os, ved med alle lovlige Midler at modvirke Militarismen, at kæmpe mod Krigen, Kasernesystemet og ethvert Slags af Vold, samt ved retfærdige Reformers i Spørgsmaalet om Forsamlingsret og personlig Frihed, skulle vor Tids Arbejdere, Lærde, Kjøbmænd og Industri-drivende snart have ført Kulturen ind i et nyt, normalt og lykkeligt Spor». Gode og velmenende, men ikke synderlig effektive Raad. Enhver saadan Bestræbelse betegner en Side og en vigtig Side af det sociale Spørgsmaal, men ogsaa kun en Side.

Den Opgave, som Nyström i «Arbetarnes deltagende i vår tids kultur» har formuleret saaledes, at Folket skal erholde en planmæssig almen Opdragelse ved at følge Kursuser i alle Grundvidenskaber, har han givet et fyldigere Udtryk i «Arbetareinstitut som medel för upplysning och sedlighet». Det kan ligeledes føres tilbage til Comtes store Syn om en almen Folkeopdragelse paa positiv Grund, som han har udtalt i sin «Discours», Tanker, der, om de end ere formede ud fra en anden Aand, i Formaalets Højde minder os om Grundtvigs Højskoletanke.

Der skal, foreslaar Nyström, oprettes et Arbejderinstitut for Forelæsninger og Studier, musikalske og dramatiske Forestillinger samt et Bibliothek. Dette Institut skal være en selvstændig Institution med sit eget Hus, som skal indeholde en Sal, der kan rumme mindst 2000 Personer, for den dramatiske og musikalske Kunst; endvidere to Forelæsningsale, hvoraf den ene skal kunne rumme c. 500 og den anden c. 200 Personer, samt Biblio-

thek og Læseværelse. Specielt dertil ansatte Lærere skulle fra September til Maj hver Aften efter Kl. 8 holde populære Foredrag. Institutet skal have til Formaal for Arbejdere og andre, Kvinder og Mænd, der savne en ordentlig Ungdomsuddannelse, at meddele en videnskabelig, humanistisk og æsthetisk Dannelse. Institutets Forelæsninger skulle omfatte 6 Hovedæmner: 1 Mathematik (Regnelære, Geometri, Algebra og Maalekunst), 2 Astro­ nomi og Geografi (fysisk, politisk, ethnografisk, kommer­ciel og industriel); 3 Fysik og Kemi (under Anvisning af deres praktiske Anvendelse); 4 Anatomi og Fysiologi (hvori Hygiejne inbefattes); 5 Kulturhistorie (o: Menneske­hedens almindelige Udvikling); 6 Statskundskab og Øko­ nomi (saavel fra et almindeligt, som fra et nationalt Synspunkt). Over hvert Fag holdes én Forelæsning om Aaret og det indrettes saaledes, at det kan gøres færdig i et Aar (o: c. 8 Maaneder) samt at Arbejdere, der ville gjen­nemgaa fuldstændige Kursus i hvert Æmne kunne gjen­nemgaa to om Aaret. Koncerter og dramatiske Fore­stillinger, særlig af historiske Skuespil, gives hver Søn­dag. En Sprogskole holdes særskilt. Midlerne skulle skaffes tilveje, dels ved Bidrag fra Rigmænd, dels ved de deltagende Arbej­deres Kontingent. Hvilken overord­entlig Indflydelse en saadan Institution vil have paa en Hævelse af Arbejdernes intellektuelle og moralske Væsen, paa deres Familieliv og paa Samfundslivet, er veltalende paavist.

Man vil vel her raabe paa Utopier, og det kan ikke nægtes, at Maalet er noget storstilet. Jeg indrømmer imidlertid Dr. Nyström fuldt ud, at en saadan Tanke, især naar den arbejder sig frem fra en ringe Begyndelse væsenlig ved Arbejdernes egen Energi, ikke hører med

til de løse Drømme. De associerede Arbejdere have forskellige Steder begyndt noget lignende: Associationen er en skabende Magt. Det ser vel noget farlig ud med disse fuldstændige Kursuser. Men den senere naturvidenskabelige Skoleliteratur — jeg tænker navnlig paa den Række smaa fortræffelige Lærebøger i Naturvidenskaben, som under Navnet «science primers» udgives i England af Mænd som Huxley, Roscoe, Balfour Stewart og andre, og som her i Landet under Navn af Naturvidenskabernes første Grunde blive udgivne af Wøldike — har paa en aldeles vidunderlig Maade godtgjort, hvormeget der i en kort Tid kan læres simpelt, let og i Grundlinjerne fuldstændigt ved at følge Anskuelsens, lagtagelsens og Experimentets Methode. Den Fremgangsmaade, der her bruges, overalt at gaa fra det smaa, bekendte og nært liggende til det store, fjerne og ubekjendte og overalt bevise de abstrakte Sætninger ved praktisk experimentel Fremstilling, er en Forening af Naturvidenskabens Methode og Pædagogikens Kunst, af hvilken den fremtidige Folkeopdragelse vil kunne vente de største Resultater.

En saadan Arbejderbevægelse, som er fyldt med Positivismens Aand frembyder forskellige fortræffelige Træk. Den foregøgl ikke Arbejderne en Tid, da alt flyder af Mælk og Honning, og den venter ikke en almindelig Fornyelse af Menneskeslægten ved praktiske Institutioner, det være nu Republik eller udvidet Valgret. Den bryder ikke voldsomt Broen af med Fortiden og den véd, at Institutioner kun have Betydning i samme Grad som de svare til Tid og Omstændigheder, og at nye Institutioner kun faa Styrke ved at fyldes med mere Intelligens og mere social-sædelig Aand. Idet den lægger afgjørende

Vægt paa Arbejdernes Oplysning, venter den dog ikke alt af Intelligensen, men lægger i lige Grad Vægt paa Hjærtets, Karakterens, Viljens Selvopdragelse gennem Associationen. — Den forholder sig til Lassalles, som den positivistiske til den metafysiske Aand. Hin er nærmest negativ, brydende Broen af med Fortiden, denne er konservativ-fremskridende; hin taler til Individualismen og er derfor kritisk-opløsende, denne til Socialiteten og indskærper den Erkjendelse, at den virkelige Lykke er forenelig med alle mulige Vilkaar, forudsat at de ærlig opfyldes og opfattes rigtig; hin taler væsenlig om Rettigheder, denne om Pligter mod Samfundet; hin giver Arbejderne i Kritikens, i «Sofisters og Taleres» Vold, denne vil udvikle den sunde Forstand, den ærlige og rolige Tilfredshed; de socialistiske Agitatorer smigre gjerne Arbejderne, Hr. Nyström taler ogsaa alvorligt om deres Drikkelyst, deres Lyst til at more sig og foretrække dette fremfor en alvorlig og oplysende Dannelse, om deres Karakterløshed osv. En Agitator er Hr. Nyström ikke; om hans Retsindighed, Billighed og Maadehold i alle Spørgsmaal faar man den bedste Mening. Men det følger af sig selv: hvor meget man end maatte ønske Arbejderbevægelsen fyldt af en saadan Aand, er det dog naturligt, at Arbejderne stille sig det Spørgsmaal, om den vil vise sig synderlig virksom, og her nære nogen Mistillid. Den forudsætter en Udvikling af den samme Aand hos de bedre stillede Klasser, og at dette er nødvendigt, hvis den sociale Reform skal gjøre en social Revolution overflødig, er vist. Men naar denne aandelige Reform nu ikke kommer synderlig hurtig, og Hr. Nyströms Arbejdere gjøre sig ærlig Umage for at udvikle den hos sig og vente, at den ogsaa skal vise sig hos andre, medens dette

dog lader vente paa sig, hvem borger saa for, at de ikke blive utaalmodige og give sig «Talere og Sofister» i Vold? Hvad er det, Fyrst Bismarck har følt sig urolig over: Arbejdernes social-moralske Sans og Følelse for det store sociale hele eller deres Magt i Klasseegoismens Tjeneste? den positive eller den kritisk-negative Aand hos dem? Comte eller Lassalle? Og mon nu Arbejdere med de Fejl, som Hr. Nyström indrømmer, skulde vise sig særlig modne til en hurtig Antagelse af en saadan storartet social Menneskeheds Religion og et saadant Overmaal af Altruisme, som Hr. Nyström prædiker?

Dr. Nyström er ikke saaledes inde i de social-økonomiske Bevægelser, at han tilstrækkelig har gennemskuet de sociale Problemers Vanskelighed; men i det store og hele har han Ret i sin Methode. Lad os ønske, at Retten i denne rolige og billige Form ogsaa vil vise sig som en social Magt.

Et er vist: den Enhed af det konservative og det progressive, Hr. Nyström kræver, skal Historien nok execute. De progressive ariske Folks Historie har altid fuldbyrdet den, men rigtignok ikke overalt i saa skønne og blide Former. Rettens fremskridende Sejr er gaaet gennem Kampen for Retten.
